

رشد و توسعه اقتصادی

(توسعه و برنامه‌ریزی استراتژیک)

تألیف:

سید عبدالمحمد رضائی

۱۳۸۹

سرشناسه : رضائی، عبدالمحمد، ۱۳۵۲ -
 عنوان و نام پدید آور : رشد و توسعه اقتصادی (توسعه و برنامه‌ریزی استراتژیک) / تألیف عبدالمحمد رضائی.
 مشخصات نشر : تهران: ترمه، ۱۳۸۹.
 مشخصات ظاهری : ۱۲۸ ص: مصور، نمودار؛ ۱۷×۲۴ س.م.
 شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۱۷۵-۴-۴
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 موضوع : رشد اقتصادی -- برنامه‌ریزی
 موضوع : برنامه‌ریزی استراتژیک
 موضوع : رشد اقتصادی -- مدیریت
 موضوع : توسعه پایدار
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۹ ر ۶ / ۵ / ۵ / ۸۷ HD
 رده بندی دیویی : ۳۳۸/۹
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۲۶۱۹۰۲

- نام کتاب: ☐ رشد و توسعه اقتصادی (توسعه و برنامه‌ریزی استراتژیک)
- تألیف: ☐ سید عبدالمحمد رضائی
- صفحه آرائی: ☐ زهرا قیطاسی
- طراح جلد: ☐ افشین فلاحتی
- نوبت چاپ: ☐ چاپ اول ۱۳۸۹
- ناشر: ☐ انتشارات ترمه
- تیراژ: ☐ ۱۱۰۰ نسخه
- چاپ و صحافی: ☐ صدف
- قیمت: ☐ ۳۰۰۰۰ ریال
- شابک: ☐ ۹۷۸-۹۶۴-۹۷۸-۱۷۵-۴-۴

آدرس ناشر: تهران- خ انقلاب- خ ۱۲ فروردین، پلاک ۲۹۰

تلفن: ۶۶۹۶۳۳۰۱ - تلفکس: ۶۶۴۱۷۳۴۶

تلفن‌های پخش: ۲۸۹۶۷۴۴-۰۹۱۲ / ۱۲۷۶۴۲۹-۰۹۱۲ / ۴۱۹۰۰۵۷-۰۹۱۲

Info @ termehpub.ir

www.termehpub.ir

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است

پیشگفتار

سپاس خداوند متعال را که توفیق عنایت فرمود تا مجموعه حاضر پایان پذیرد و در اختیار دانشجویان، کارشناسان و صاحب نظران محترم قرار گیرد.

بی شک برای بهره مندی و ارتقاء و به روز بودن ارائه مطالب و ساده و روان نویسی تلاش بعمل آمده است. ولی به هر حال نمی تواند خالی از نقص ها و کاستی ها باشد. ذکر مطالبی پیرامون مجموعه حاضر لازم و ضروری به نظر می رسد.

سعی در ساده نویسی و روان نویسی و حذف بسیاری از موارد تا با مطالعه آن کلیاتی از توسعه اقتصادی که ضروری بنظر می رسد ارائه شود.

مطالب کتاب در دو بخش تهیه و ارائه گردیده است.

- بخش اول، شامل توسعه اقتصادی که خود دارای فصولی است.

❖ فصل اول - رشد توسعه اقتصادی است که مطالبی در خصوص رشد اقتصادی، مراحل

رشد اقتصادی و توسعه اقتصادی، تعاریف و شاخص های توسعه اقتصادی ... مورد بحث

و بررسی قرار می گیرد.

❖ فصل دوم - جریان تاریخی فرآیند توسعه و دیدگاههای مورد نظر را مد نظر قرار می دهد.

❖ فصل سوم - خصوصیات یا ویژگیهای کشورهای در حال توسعه و ویژگی های مشترک

و غیر مشترک این کشورها و نقش دولت در توسعه اقتصادی و اهم وظایف دولت در

راستای دستیابی به توسعه را مطرح می کند.

❖ فصل چهارم - مکاتب مختلف توسعه اقتصادی، مکتب های سوداگری، فیزیوکراسی،

سوسیالیسم، تاریخی، ریاضی، نهادی، نئوکلاسیک، شیکاگو و ... و دیدگاه اسلام در

باره ی توسعه اقتصادی مطرح نموده تا بتوان دیدگاه اسلام در خصوص توسعه بهتر دانست.

❖ فصل پنجم - در این فصل تئوریه‌ها و مدل‌های رشد و توسعه اقتصادی مد نظر است. نظریه‌های آدام اسمیت، جان استوارت میل، کارل مارکس، مِلتون فریدمن، گونار میردال، تئوری ریکاردو، مالتوس و مدل رشد اقتصادی هارود-دومار نیز بحث شده است.

- بخش دوم، برنامه ریزی استراتژیک، استراتژی، استراتژیست، مدیریت استراتژیک تدوین و اجرای استراتژیک، ارزیابی استراتژیست‌ها، الگوی جامع مدیریت استراتژیک، مزیت‌های مدیریت استراتژیک، دیدگاه‌های مدیریت، سیاست‌ها، تخصیص منابع، کلیات و چارچوب لایحه برنامه چهارم و پنجم توسعه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و چشم‌انداز آن مطرح شده است. در پایان نیز سؤالاتی در خصوص توسعه اقتصادی طراحی که برای بحث در کلاس می‌باشند.

سید عبدالمحمد رضائی

بهار ۱۳۸۹

مقدمه

اقتصاد، پیشینه ای به قدمت آفرینش بشر دارد. در دوران های اولیه که هنوز اجتماعات بشری پدید نیامده بود انسان ها به گرد برکه آبی جمع می شدند. تا به این وسیله نیازهای خویش را مرتفع کنند.

اقتصاد، دانش اطلاع یافتن، هنر درست اندیشیدن و علم به موقع، سنجیده و محققانه عمل کردن در مدیریت مادی زندگانی بشر.

اهمیت علم اقتصاد بر همگان روشن است، نه تنها همه اقتصاددانان، بلکه جمع کثیری از حکیمان، فیلسوفان و عالمان علوم اجتماعی، ریاضی دانان، انقلاب اندیشان و حتی صاحب نظران علوم دینی، طی قرن های متمادی درخصوص تفسیر نظام مادی جهان و قوانین آن زحمت های زیادی کشیده اند.

اما رشد و توسعه اقتصادی تا قبل از دهه ۱۹۴۰ به صورت موردی و پراکنده مورد بررسی و بحث قرار می گرفت، بعد از جنگ جهانی دوم به صورت یک شاخه و گرایش مجزا تحت عنوان « اقتصاد توسعه » مطرح گشت.

ریشه تاریخی اقتصاد توسعه، از آدام اسمیت شروع شد و به مارکس و کینز از اقتصاددانان معاصر منتهی می شود. اختلافات شدید اقتصادی بین کشورهای پیشرفته و کشورهای جهان سوم باعث شد که اقتصاد توسعه را برای کشورهای جهان سوم مدنظر باشد که چرا با وجود همه منابع و امکانات در بعضی از کشورهای جهان سوم هنوز عقب مانده اند.

باتوجه به اینکه کشور ما ایران اسلامی دارای پتانسیل های مورد نظر جهت توسعه می باشد از یک طرف ارزش ها، باورها و اعتقادات دینی، از طرف دیگر منابع مالی، انسانی و ... دارا می باشد چرا باید در ردیف کشورهای در حال توسعه باشیم؟ البته در برنامه ریزی های دولتمردان جمهوری اسلامی ایران بر کسی پوشیده نیست، اما نقطه مطلوب نیست، جایگاه ایران اسلامی و ملت بزرگ ایران باید فراتر، بالاتر و بهتر از اینها در دنیا بدرخشد. توسعه چیزی نیست که به تنها از طریق مدیریت و برنامه ریزی و یکساله انجام پذیرد، بلکه تمام مجموعه ها و منابع با

برنامه‌ریزی درست و جامع در عمل و اجرا حرکت به سوی بهتر و تعالی‌تر جهت رسیدن به نقطه مطلوب است. باید شرایط‌های محیطی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سایر عوامل را مدنظر قرار دهیم. همان‌طوری که در تحقیقات نشان داده است منبع نیروی انسانی اساسی‌ترین عامل جهت تحقق برنامه‌ها و اهداف توسعه هر دولت می‌باشد. امیدوارم به فضل پروردگار همه ما در راستای توسعه کشور عزیزمان گام برداریم.

www.ketab.ir

بخش اول: توسعه اقتصادی

فصل اول: رشد و توسعه اقتصادی

۵	رشد اقتصادی.....
۵	رشد اقتصادی یعنی چه؟.....
۶	مراحل رشد اقتصادی:.....
۶	۱. جامعه سنتی:.....
۶	۲. ایجاد شرایط برای جهش:.....
۷	۳. مرحله جهش:.....
۷	۴. حرکت به سوی بلوغ:.....
۷	۵. مرحله مصرف انبوه:.....
۷	توسعه اقتصادی:.....
۸	توسعه اقتصادی دو هدف اصلی دارد:.....
۸	الف - شاخص درآمد سرانه:.....
۹	ب - شاخص برابری قدرت خرید (PPP):.....
۹	ج - شاخص درآمد پایدار:.....
۹	د - شاخص ترکیبی توسعه:.....
۹	هـ - شاخص توسعه انسانی (HDI):.....

فصل دوم: جریان تاریخی فرآیند توسعه

۱۳	جریان تاریخی فرآیند توسعه.....
۱۴	دیدگاه اول:.....
۱۴	۱. مرحله تجمع یا تراکم اولیه سرمایه.....
۱۵	۲. مرحله صدور کالا.....
۱۶	۳. مرحله صدور سرمایه.....
۱۷	دیدگاه دوم:.....
۱۷	۱. انقلاب کشاورزی.....
۱۷	۲. پیشرفتهای علمی، فرهنگی واجتماعی.....
۱۸	۳. عوامل فنی عامل مهم دیگر در شکل گیری انقلاب صنعتی، پیشرفتهای فنی در اروپا.....

فصل سوم: ویژگی کشورهای در حال توسعه و نقش دولت در توسعه

۲۱	مقدمه
۲۱	خصوصیات کشورهای در حال توسعه :
۲۱	۱- فقر عمومی:
۲۲	۲- کشاورزی به عنوان مهمترین بخش اقتصادی ایجادکننده اشتغال:
۲۲	۳- دوگانگی اقتصادی:
۲۳	۴- عدم استفاده مناسب از منابع طبیعی:
۲۳	۵- بیکاری پنهان و آشکار فراوان:
۲۴	۶- عقب ماندگی اقتصادی:
۲۴	۷- فقدان قوه خلاقیت و عدم وجود جریان نوآوری:
۲۵	۸- کمبود سرمایه:
۲۵	۹- عقب ماندگی تکنولوژیک:
۲۶	۱۰- تجارت خارجی:
۲۷	۱۱- درآمد سرانه:
۲۷	۱۲- نابرابری زیاد در توزیع درآمد:
۲۷	ویژگیهای غیرمستمر کشورهای در حال توسعه
۲۸	۱- شرایط طبیعی ، جغرافیایی و جمعیتی:
۲۹	۲- ساختار اقتصادی ، سیاسی ، فرهنگی و تاریخی متفاوت:
۲۹	نقش دولت در توسعه اقتصادی
۳۰	اهم وظایف دولت در راستای دستیابی به توسعه اقتصادی
۳۰	الف - گسترش خدمات اجتماعی و زیرساختهای توسعه
۳۰	ب - سیاست پولی و مالی ، سیاست کسر بودجه
۳۱	ج - بازرگانی بین المللی و سیاستهای حمایت

فصل چهارم : مکاتب مختلف و دیدگاه اسلام درباره توسعه اقتصادی

۳۵	مکاتب مختلف توسعه اقتصادی
۳۵	مکتبهای اقتصادی
۳۶	مکتب سوداگری
۳۷	مکتب فیزیوکراسی
۳۷	مکتب کلاسیک
۳۸	مکتب سوسیالیسم
۳۹	مکتب تاریخی
۳۹	مکتب ریاضی
۴۰	مکتب کمبریج
۴۰	مکتب نهادی
۴۰	مکتب نئوکلاسیک
۴۱	مکتب شیکاگو
۴۱	دیدگاه اسلام در باره توسعه اقتصادی

فصل پنجم: تئوریه‌ها و مدل‌های رشد و توسعه اقتصادی

۴۷	آدام اسمیت
۵۱	نظریه آدام اسمیت:
۵۲	استوارت میل
۵۵	آثار
۵۵	کارل مارکس
۵۶	نظریه کارل مارکس
۵۷	میلتون فریدمن
۵۸	نظریات اقتصادی
۵۹	نظریات سیاسی و اجتماعی
۵۹	نظریات آماری
۵۹	تأثیرات اندیشه‌های فریدمن
۵۹	گونار میردال
۶۰	تألیفات:
۶۱	تئوریهای رشد و توسعه اقتصادی
۶۱	۱- تئوری آدام اسمیت
۶۲	۲- تئوری ریکاردو
۶۳	فرضیات تئوری ریکاردو:
۶۳	۳- تئوری مالتوس
۶۴	۴- تئوری میل:
۶۵	۵- تئوری مارکس:
۶۵	تز، آنتیتز و سنتز
۶۷	مدلهای رشد اقتصادی
۶۸	مدل رشدهارود- دوما
۶۸	فرضیات مدل رشدهارود- دوما:
۶۹	محدودیت‌های مدل هارود و دوما:

بخش دوم: برنامه ریزی استراتژی

۷۳	برنامه‌ریزی استراتژیک
۷۶	استراتژی
۷۶	استراتژیست چه کسی است؟
۷۶	مدیریت استراتژیک
۷۷	مراحل مدیریت استراتژیک
۷۷	تدوین استراتژی شامل:
۷۷	اجرای استراتژی:
۷۷	ارزیابی استراتژیست‌ها
۷۷	سه نوع فعالیت عمده باید انجام شود:

۷۸	ترکیب قضاوت شهودی و تحلیل های علمی
۷۹	الگوی جامع مدیریت استراتژیک
۸۰	مزیت های مدیریت استراتژیک
۸۰	تدوین استراتژی
۸۰	ماموریت سازمان
۸۱	عوامل داخلی سازمان
۸۱	برنامه ریزی - PLANING
۸۲	استراتژی
۸۲	هدف های بلندمدت
۸۳	اهمیت هدف های بلندمدت
۸۳	مدیریت بر مبنای استقرار
۸۳	مدیریت بر مبنای بحران :
۸۴	مدیریت بر مبنای قضاوت ذهنی :
۸۴	مدیریت مبتنی بر امید :
۸۴	اجرای استراتژی
۸۴	وجه تمایز بین تدوین و اجرای استراتژی :
۸۵	دیدگاه های مدیریت
۸۵	هدف های سالانه
۸۶	سیاست ها POLICIES
۸۶	تخصیص منابع
۸۷	۱- نیروی انسانی
۸۹	برنامه ریزی استراتژیک منابع انسانی
۹۲	تصمیمات استراتژیک :
۹۲	تجزیه و تحلیل محیط داخلی :
۹۲	تجزیه و تحلیل محیط خارجی :
۹۲	تجزیه و تحلیل قوتها و ضعف ها ، فرصتها و تهدیدها (SWOT)
۹۲	برنامه ها :
۹۳	فرایند برنامه ریزی منابع انسانی :
۹۳	ویژگی ها و خصلتهای انسان توسعه گرا :
۹۵	۲- تکنولوژی
۹۷	مروری تاریخی به تحولات تکنولوژی
۹۸	آثار تحولات تکنولوژی
۹۸	۱. تولید محصولات جدید
۹۸	۲. ارتقاء کیفیت محصولات
۹۹	فرایند توسعه تکنولوژی
۹۹	تکنولوژی وساختارهای فرهنگی واجتماعی :
۱۰۱	ایجاد گوناگون تکنولوژی :

- ۳- آموزش و پرورش : ۱۰۱
- مشکلات آموزش کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته ۱۰۲
- مشکلات آموزش کشورهای درحال توسعه ۱۰۲
- مشکلات آموزش کشورهای توسعه یافته ۱۰۳
- ۴- دولت ۱۰۳
- نگاهی به ساختار نظام اداری و تمرکز در ایران ۱۰۵
- لایحه برنامه چهارم توسعه - اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۸۸ - ۱۳۸۴) ۱۰۸
- بخش اول - اثر اقتصاد ملی دانایی محور در تعامل با اقتصادی جهانی بستر سازی برای رشد سریع اقتصادی ۱۰۹
- برنامه پنج سال پنجم ۱۰۹
- مجموعه سؤالات رشد و توسعه اقتصادی ۱۱۰
- فهرست منابع و مآخذ ۱۱۴